



LAUSUNTO

5.3.2018

Dnro: 146/D.a.2/2018

Eduskunnan perustuslakivaliokunta
PeV@eduskunta.fi

Viite: Kutsu kuulemistilaisuuteen 9.3.2018.

Aihe: Saamelaiskäräjien lausunto hallituksen kertomuksesta kielilainsäädännön soveltamisesta 2017

Saamelaiskäräjät esittää lausuntonaan seuraavaa saamen kieliä koskevista kielioloista hallituksen kertomukseen kielilainsäädännön soveltamisesta 2017.

Hallituksen kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta on seurantaraportti, joka annetaan eduskunnalle kerran vaalikaudessa. Kielikertomuksen antamisesta säädetään kielilaissa (423/2003) sekä kielilain täytäntöönpanosta annetussa asetuksessa (433/2004). Kertomuksessa tulee käsitellä kielilainsäädännön soveltamista, kielellisten oikeuksien toteutumista, maan kielisuhteita sekä suomen ja ruotsin kielten kehitystä. Aiemmat valtioneuvoston kertomukset kielilainsäädännön soveltamisesta on annettu vuosina 2006, 2009 ja 2013 hallituksen toimenpidekertomuksen oheisaineistona.

Kielilakia muutettiin 1.2.2014 siten, että kielikertomusta ei enää anneta hallituksen toimenpidekertomuksen oheisaineistona, vaan itsenäisenä kertomuksena. Kertomus annetaan nyt ensimmäistä kertaa eduskunnalle itsenäisenä asiakirjana. Hallituksen kertomuksessa kielilainsäädännön soveltamisesta 2017 käsitellään seuraavia teemoja: Suomessa vallitsevat kieliolot, kieliä koskevat säädosmuutokset ja hankkeet, kieli-ilmapiiiri, kielellisten oikeuksien toteutuminen sosiaali- ja terveydenhuollossa, kielellisten oikeuksien toteutuminen valtion omistamissa yhtiössä sekä tulevaisuuden mahdollisuudet kielellisten oikeuksien näkökulmasta, painopisteinä kotouttaminen ja digitalisaatio. Saamelaiskäräjät käsittelee lausunnossaan näitä samoja aihealueita. Varsinkin kielellisten oikeuksien toteutuminen sosiaali- ja terveydenhuollossa on suurin haaste tulevaisuudessa maakuntauudistuksen johdosta. Todellisuudessa saamelaisten kielelliset oikeudet eivät nykytilanteessa toteudu vaadittavalla tasolla sosiaali- ja terveydenhuollon alalla.

1. Saamen kielen asema



LAUSUNTO

5.3.2018

Dnro: 146/D.a.2/2018

Saamelaisten asema on turvattu Suomen perustuslaissa (731/1999) ja useissa kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa. Saamelaisten kielellisten perusoikeuksien toimeenpannaan saamen kielilailla (1086/2003). Saamelaisten kulttuuri-itsehallintoa hoidetaan ja toteutetaan Saamelaiskäräjistä annetulla lailla (974/1995). Useisiin erityislakeihin on otettu viittaussäännös saamen kielilakiin, kun laissa säädetään muun muassa palvelun kielestä. Viittaussäännös tarkoittaa, että viranomaisen velvoitteet määräytyvät saamen kielilain mukaisesti ja kyseisen lain mukaan saamelaisella on oikeus käyttää omaa kieltään tuomioistuimessa ja muussa viranomaisessa ja siten ensisijaisesti saada palvelua saamen kielellä.

Huomautamme, että saamen kielilain tavoitteiden toteutumisen näkökulmasta viittaussäännös on osoittautunut riittämättömäksi. Saamelaisten kielellisistä oikeuksista tuleekin olla asianomaisessa laissa selkeä säännös.

Suomen kansallinen lainsäädäntö perustuslakeineen ja Suomea sitovat kansainväliset sopimukset turvaavat saamelaisten oikeudellisen aseman omaan kieleen, omaan kulttuuriin ja alkuperäiskansaan. Lainsäädäntö turvaa oikeuden saamenkielisiin palveluihin yhteiskunnan kaikilla sektoreilla. Saamelaiskäräjät on nähnyt käytännössä, että saamen kieltä ja saamelaisia koskevien perustuslain ja muiden lakien soveltaminen käytännössä on vielä kesken ja toimeenpano puutteellista.

Lainsäädännön tasolla saamelaisten kielelliset oikeudet on turvattu Suomessa kohtuullisen hyvin. Perustuslain 17.3 §:n mukaan saamelaisilla alkuperäiskansana on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Kyseiseen pykälään sisältyy myös lakivaraus säätää lailla saamelaisten yksilöllisestä oikeudesta käyttää saamen kieltä viranomaisessa. Saamelaisten kielellisten oikeuksien toteutumisen puutteet ilmenevät oikeuksien toteuttamisessa käytännössä. Saamen kielilain toteutuminen riippuu pitkälti siitä, miten paljon/vähän viranomaisten palveluksessa on saamenkielistä ammattihenkilöstöä. Ihmisten jokapäiväiseen elämään keskeisesti liittyvissä palveluissa, kuten sosiaali- ja terveyspalveluissa, työskentelevän työntekijän tulee saamen kielen osaamisen lisäksi tuntea saamelaiskulttuuria.

Saamelaisia erityisesti koskeva perusoikeussäännös on voimassa koko valtakunnan alueella. Perustuslain nojalla säädetyn saamen kielilain soveltamisen ydinalue on saamelaisten kotiseutualueen viranomaiset, vaikka oikeus käyttää saamen kieltä viranomaisessa asioidessa koskee koko Suomea. Saamelaisten muuttoliike pois saamelaisten kotiseutualueelta jatkuu. Saamelaiskäräjien vuoden 2015 vaalien yhteydessä kerättyjen tietojen mukaan saamelaisista asuu 67 % saamelaisten kotiseutualueensa ulkopuolella tai ulkomailla. Saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella asuvat saamelaiset jäävät saamen kielilain ja myös eräiden muiden lakien turvaamien saamen kieleen liittyvien oikeuksien ulkopuolelle, esimerkkinä mainittakoon perusopetuslaki. Tämä kehityssuunta on merkittävä ongelma ja haaste saamen kielten ja saamelaiskulttuurin säilymisen näkökulmasta. Saamelaiset eivät ole yhdenvertaisessa asemassa omakielisten palvelujen saamisessa, mutta saamelaiset eivät ole myöskään keskenään yhdenvertaisessa asemassa, kun palvelun saaminen saameksi riippuu saamelaisen asuinpaikasta. Saamelaisten kielellisten oikeuksien



LAUSUNTO

5.3.2018

Dnro: 146/D.a.2/2018

toteuttaminen käytännössä vaatii sen, että asian ratkaisemiseksi kehitetään kattava, pitkäjänteinen ratkaisumalli yhteistyössä Saamelaiskäräjien kanssa.

Saamen kielten ylläpitäminen ja kehittäminen on haasteellista, mutta erityisen haasteellista se on saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella suomenkielisessä yhteisössä. Viranomaisten saamenkieliset palvelut kotiseutualueella järjestetään satunnaisesti, mutta kotiseutualueen ulkopuolella tilanne on vielä heikompi.

Erityisen vaikea tilanne on lasten ja nuorten kohdalla oman kielen oppimisessa ja kehittämisessä. Saamelaisista yli puolet asuu saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella ja alle 10-vuotiaista lapsista noin 74 % asuu saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella. Nämä lapset jäävät ilman opetusta omasta kielestään ja omasta kulttuuristaan. Nämä lapset vanhempineen tarvitsevat yhteiskunnalta erityistä tukea saamen kielen ja kulttuurin oppimisessa ja kehittämisessä. Kielen elvyttämistyö on tarkoitettu lapsille, joille saamen kieli ei siirry kotona ja kieltä on tarpeen elvyttää. Valtioneuvoston 3.7.2014 hyväksymään periaatepäätökseen saamen kielen elvyttämisohjelmaksi sisältyy toimenpiteinä mm. kielipesätoiminnan vahvistaminen sekä saamen kielen opetuksen kehittäminen koko maassa.

Kielipesätoimintaa varten tarvitaan riittävät taloudelliset resurssit ja saamen kielen taitoisia koulutettuja työntekijöitä. Kielipesätoiminta ei voi kuitenkaan toteutua kielen ja kulttuurin siirtämisessä, ellei kielipesään ei ole saatavilla riittävästi saamen kielen taitoisia ja saamelaiskulttuurin tuntemuksen omaavia työntekijöitä, joilla on lisäksi tehtävään määrätty kelpoisuusvaatimukset. Kielipesätoiminnan jatkuvuuden ja pitkäjänteisen suunnittelun turvaamiseksi kielipesätoiminnasta tulisi säätää lainsäädännössä. Lisäksi etäyhteyksiä hyödyntävää opetusta tulisi kehittää turvaamaan saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella annettava saamen kielen opetus. Etäyhteyksiä hyödyntävää saamen kielen opetusta tarjottaisiin niihin kuntiin, joilla ei ole edellytyksiä järjestää lähiopetusta.

2. Kieliä koskevat säädösmuutokset ja hankkeet vuosina 2013-2016

Edellisen kertomuksen antamisen jälkeen on annettu hallituksen esitys saamen kielilain uudistamisesta (HE 44/2017 vp). Esityksessä ehdotetaan, että lakia tarkistettaisiin maakunta- sekä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä koskevan uudistuksen johdosta siten, että saamelaisille voimassaolevan lainsäädännön mukaan kuuluvat kielelliset ja kulttuuriset oikeudet ja kulttuuri-itsehallinnon edellytykset turvataan uudistuksen jälkeenkin. Lisäksi lakiin tehtäisiin muussa lainsäädännössä tapahtuneiden muutosten vuoksi tarpeelliset korjaukset. Lisäksi laista poistettaisiin viittaus saamelaiskäräjistä annettuun lakiin saamelaisen määritelmän osalta.

Suurimpana muutoksena kielilainsäädännön soveltamisessa tulee tapahtumaan maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi (HE 15/2017) sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi myötä. Tähän hallituksen esitykseen sisältyvän sosiaali- ja



LAUSUNTO

5.3.2018

Dnro: 146/D.a.2/2018

terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 6 §:ssä ehdotetaan, että asiakkaalla on oikeus käyttää saamen kielilain tarkoittamalla tavalla saamen kieltä saamelaisten kotiseutualueella tuotettavissa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa sekä Lapin maakunnan alueella sellaisissa sosiaali- ja terveystalveuissa, joita tuotettaisiin vain kotiseutualueen ulkopuolella sijaitseuissa palvelun tuottajan toimipisteissa. Tämä tarkoittaisi sitä, että esimerkiksi Enontekiön, Inarin, Utsjoen sekä Sodankylän kuntien alueella olevassa sosiaali- ja terveystalveujen toimintayksikössä noudatettaisiin saamen kielilain velvoitteita. Lisäksi velvoitteet koskisivat esimerkiksi maakunnan liikelaitoksen erikoissairaanhoidon toimintayksiköitä Rovaniemellä. Sääntely kattaisi siten oikeuksien laajuuden osalta nykytilan tarkoittamat talveut ja maantieteellisen alueen. Lisäksi oikeudet laajentuisivat muiden kuin kotiseutualueella tuotettavien talveujen osalta maantieteellisesti nykyisen Länsi-Pohjan sairaanhoitopiirin alueelle, koska se tulisi osaksi perustettavaa Lapin maakuntaa. Tämä johdosta saamen kielilakiin ei tarvittaisi erillistä säännöstä kielellisistä oikeuksista sosiaali- ja terveydenhuollon talveuissa, koska asiaa koskeva sääntely sisältyy jo edellä mainituissa hallituksen esityksessä (HE 15/2017) olevaan sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 6 §:ään.

Pidettyjen kuulemisten ja raporttien perusteella kielelliset oikeudet sosiaali- ja terveydenhoidossa ovat toteutuneet puutteellisesti. Lainvalmistelussa päädyttiin siihen, että oikeudesta käyttää saamen kieltä sosiaali- ja terveydenhoidon asiakastilanteissa ei ole tarvetta ottaa saamen kielilakiin omaa säännöstä. Perusteluina oli, että oikeus käyttää saamen kieltä mainituissa tilanteissa on turvattu jo ehdotetun lain 4 ja 12 §:n perusteella.

Saamelaiskäräjien kokemuksen mukaan edellä oleva ratkaisu on johtanut sosiaali- ja terveystoimen sektorilla lain tulkintaan, joka ei toteuta saamelaisten kielellisiä perusoikeuksia. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi (324/2014 vp) perustelujen mukaan ”kunnilla (saamelaisalueen) ei ole velvollisuutta järjestää saamenkielisiä sosiaali- ja terveystalveuja. Asiakkaalla ja potilaalla on kuitenkin oikeus saada tulkkausta kaikille kolmelle saamen kielelle saamelaisten kotiseutualueella ja niissä kuntayhtymissä, johon nämä kunnat kuuluvat.”

Saamelaiskäräjät painottaa, että jo vuonna 2003 (HE 46/2003 vp) saamen kielilakia säädettäessä tarkoituksena oli, että saamen kielilaille pyritään vaikuttamaan siihen, että tulkkaus ja kääntäminen vähitellen jäisivät toissijaisiksi keinoiksi asiakkaan ja viranomaisen välisissä yhteyksissä. Pääsääntönä oli asian käsittely saamen kielellä ilman tulkkausta. Tulkkaus tarkoitettiin suoran kanssakäymisen korvaavaksi menettelyksi, johon turvauduttaisiin silloin, kun viranomaisessa ei ole lainkaan saamen kielen taitoista henkilökuntaa (HE 46/2003 vp.).

Saamelaiskäräjät huomauttaa, että edellä oleva tavoite on jäänyt toteutumatta ja tarkoituksesta huolimatta tulkkauksen käyttämisestä on tullut pääasiallinen talveumuoto. Tämän vuoksi on erittäin tärkeää, että hallituksen esityksessä saamen kielilain uudistamisesta (HE 44/2017 vp) toistetaan edellä ollut tavoite talveulun ensisijaisesta saamisesta saamen kielellä ja toissijaisesti sen järjestämisestä tulkin välityksellä.



LAUSUNTO

5.3.2018

Dnro: 146/D.a.2/2018

Suomea sitovat ja velvoittavat kansainväliset sopimukset

Suomi on sitoutunut useisiin kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin, jotka turvaavat saamelaisten kielellisiä ja kulttuurisia oikeuksia. Tässä lausunnossa on huomioitu ne YK:n ihmisoikeussopimukset ja Euroopan neuvoston vähemmistöoikeussopimukset, joissa suojataan mm saamelaisten omakielisiä palveluja.

Kansainvälisten sopimusten valvontaelimet ovat vuosien varrella antaneet suosituksia ja esittäneet huolenaiheita Suomelle muun muassa saamelaisten asemasta ja saamen kielten tilanteesta. Tästä huolimatta Suomen viranomaiset ovat kuitenkin reagoineet vain tyydyttävästi huolenaiheisiin ja suosituksiin.

Euroopan neuvoston alueellisia ja vähemmistökieliä koskeva yleissopimus tuli voimaan 1.3.1998 (SopS 23 1998). Kieliperuskirjaa valvova ministerikomitea on antanut Suomelle suosituksensa kieliperuskirjan toimeenpanosta viimeksi vuonna 2012. Ministerikomitea suosittelee, että Suomen viranomaiset muun muassa ryhtyvät pikaisesti toimiin suojellakseen ja edistääkseen inarin- ja koltansaamea, jotka ovat erityisen uhanalaisia kieliä, varsinkin järjestämällä pysyvästi toimivia kielipesiä, toteuttavat lisätoimia varmistaakseen ruotsin- ja saamenkielisten sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelujen saatavuuden, ryhtyvät toimiin lisätäkseen tietoisuutta Suomen alueellisista ja vähemmistökielistä ja suvaitsevaisuutta niitä kohtaan, sekä kaikkien koulutusasteiden yleisten opetussuunnitelmien että joukkoviestinten avulla. (RecChL(2012)2)

Ministerikomitea on jo aikaisemmin kiinnittänyt huomiota saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuuteen ja suositellut Suomelle toteuttamaan lisätoimia saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen saamiseksi. ((RecCHL 2007)7, (RecChl(2004)6, RecChL 2001)3).

Euroopan neuvoston kansallisten vähemmistöjen suojelua koskeva puiteyleissopimus (1995) tuli voimaan 1.2.1998 (SopS 1-2/1998). Puiteyleissopimusta valvova ministerikomitea antoi suosituksensa vuonna 2012 sopimuksen täytäntöönpanosta. Huolenaiheenaan ministerikomitea mainitsee muun muassa, että saamen kielilain täytäntöönpano on edelleen vakavasti puutteellista, koska liian harvojen virkamiesten kielitaito riittää takaamaan ruotsinkielisille ja saamelaisten kotiseutualueella asuville saamenkielisille mahdollisuuden käyttää äidinkieltään asioidessaan paikallishallinnon viranomaisten kanssa. Tämä seikka on erityisen huolestuttava tuomioistuinlaitoksen ja terveyspalvelujen osalta. Erityisen vakava on pienimpien saamen kielten eli koltansaamen ja inarinsaamen kokonaistilanne. Näihin kieliin on kiinnitettävä huomiota kiireellisesti ja jatkuvasti, jotteivat ne katoa kokonaan Suomen julkisesta elämästä (ResCMN (2012). Ministerikomitea suosittelee vuonna 2007 Suomen viranomaisia puuttumaan niihin puutteisiin, joita esiintyy uusien kielilakien täytäntöönpanossa ruotsin ja saamen kielten osalta (ResCMN (2007)



LAUSUNTO

5.3.2018

Dnro: 146/D.a.2/2018

YK:n kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskeva yleissopimus on Suomessa saatettu voimaan lailla (107/1976). Sopimuksen mukaan mm. kielellisiin vähemmistöihin kuuluvilta henkilöiltä ei saa kieltää yhdessä muiden jäsenten kanssa nauttimasta omasta kulttuuristaan. YK:n ihmisoikeuskomitea on katsonut, että alkuperäiskansojen kulttuurin suojaaminen edellyttää positiivista erityiskohtelua, ja ryhmän tehokasta osallistumista sen asemaan vaikuttaviin toimenpiteisiin. Positiivinen erityiskohtelu tarkoittaa käytännössä sitä, että tarvittaessa ryhmän oikeuksia voidaan suojata ohi yhdenvertaisuusperiaatteen.

YK:n lapsen oikeuksia koskeva yleissopimus (SopS 59/1991, 60/1991) sisältää useita velvoitteita kohtelevaan lapsia yhdenvertaisesti ilman erottelua, joka perustuu lapsen ja hänen vanhempiansa kieleen, kansalliseen, etniseen, tai sosiaaliseen alkuperään tai syntyperään. Lapsenoikeuksia valvova komitea on vuonna 2011 esittänyt huolenaiheensa mm. siitä, että saamelaislapset eivät saa saamen kielillä terveydenhuoltopalveluja mukaan lukien mielenterveyspalveluja, terapiaa ja psykiatrasta hoitoa. Komitea suosittelee, että sopimusvaltio seuraa ja arvioi romani- ja saamelaislasten oikeuksien huomioon ottamista kansallisissa suunnitelmissa ja ohjelmissa; varmistaa, että mm. saamelaislapsilla, myös saamelaisalueen ulkopuolella asuvilla saamelaislapsilla, on oikeus kulttuurisensitiivisiin koulutus- ja terveydenhuoltopalveluihin omalla kielellään; tiivistää yhteistyötään Ruotsin ja Norjan hallitusten kanssa muun muassa asioissa, jotka koskevat koulujen opetussuunnitelmia, opettajien koulutusta, opettajien materiaalin tuottamista ja mediasisällön tuottamista saamelaislapsia varten; ottaa huomioon komitean yleisen huomautuksen no. 11 (2009) alkuperäiskansojen lapsista ja heidän yleissopimuksen mukaisista oikeuksistaan (CRC/C/GC/11).

Suomessa on saatettu voimaan YK:n kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskeva kansainvälinen yleissopimus (1965), (SopS 37/1970). Rotusyrjintäkomitea antoi vuonna 2017 suosituksensa Suomelle sopimuksen täytäntöönpanosta. Komitea kannustaa sopimusvaltiota jatkamaan pyrkimyksiä saamen kielten elvyttämiseksi myös saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella. Komitea suosittelee myös, että sopimusvaltio varmistaa terveys- ja mielenterveyspalvelujen sekä sosiaalipalvelujen riittävän tarjonnan saamen kielillä. (CERD/C/FIN/CO/23)

Suomessa on saatettu voimaan myös YK:n taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä (TSS) oikeuksia koskeva yleissopimus 1966 (SopS6/1978). Vuonna 2007 antamissaan suosituksissa komitea kehottaa sopimusvaltiota toteuttamaan kaikki tarvittavat toimet, joilla varmistetaan, että metsänhakkuut ja muu toiminta, joita yksityiset tällä hetkellä harjoittavat saamelaisten kotiseutualueella, eivät rajoita saamelaisten oikeutta ylläpitää ja kehittää perinteistä kulttuuriaan ja elämäntapaansa, erityisesti poronhoitoa, eivätkä heidän taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksiensa käyttöä (E/C.12/CO/FIN/5). Vuonna 2014 suosituksissaan komitea kehottaa Suomea mm. varmistamaan saamen kielten elvytysohjelman tehokkaan toimeenpanon turvaamalla ohjelman toimeenpanolle riittävät resurssit (E/C.12/FIN/CO/6).

YK:n alkuperäiskansojen oikeuksien julistus hyväksyttiin YK:n yleiskokouksessa 13.9.2007. Suomi ei jättänyt julistukseen varauksia. Julistus on tärkeä asiakirja, ja sillä on katsottu olevan



LAUSUNTO

5.3.2018

Dnro: 146/D.a.2/2018

konkreettisia vaikutuksia kansalliseen alkuperäiskansaoikeuksien kehitykseen, asiakirjan vahvan legitimitetiasteen ja moraalisen velvoittavuuden vuoksi. Työtä julistuksen tavoitteiden toteuttamiseksi jatkettiin kansainvälisellä tasolla muun muassa YK:n ensimmäisen alkuperäiskansojen maailmankonferenssin loppuasiakirjan valmistelun myötä. Suomi hyväksyi syyskuussa 2014 pidetyn maailmankonferenssin loppuasiakirjan, todeten loppuasiakirjan vahvistavan valtioiden aiemmin antaman sitoumuksen alkuperäiskansojen aseman ja oikeuksien kunnioittamisesta.

YK:n alkuperäiskansajulistus koskee Suomessa saamelaisia. Julistuksen tarkoituksena on turvata alkuperäiskansan asemaa, muun muassa, kieltä, kulttuuria, tapoja, instituutioita. Julistuksen 13 artiklan mukaan 1. Alkuperäiskansoilla on oikeus elvyttää, käyttää, kehittää ja siirtää tuleville sukupolville historiaansa, kieliään, suullisia perinteitään, filosofiaansa, kirjoitusjärjestelmiään ja kirjallisuuttaan sekä oikeus nimetä ja säilyttää omat yhteisön-, paikan- ja henkilönimensä. 2. Valtiot toteuttavat tehokkaat toimet varmistaakseen, että tätä oikeutta suojellaan ja että alkuperäiskansat voivat ymmärtää poliittisia, oikeudellisia ja hallinnollisia menettelyjä sekä tulla itse ymmärretyksi niissä, tarvittaessa tulkkauksen avulla tai muilla asianmukaisilla keinoilla.

Saamelaiskäräjät painottaa, että saamen kielellä on vahva suoja sekä kansallisessa lainsäädännössä että kansainvälisessä oikeudessa. Saamen kielen tilanteesta on laadittu viimeisimpien vuosien aikoina useita raportteja ja selvityksiä. Sen lisäksi Suomi on saanut huomautuksia saamelaisten kielellisten oikeuksien toteuttamisesta kansainvälisiltä tahoilta. Olemme tilanteessa, jossa meillä on paljon tietoa saamen kielen vakavasta tilasta Suomessa, mutta tarvitsisimme todellisia toimia tilanteen parantamiseksi. Resurssit tulisi osoittaa samaan mittakaavaan lainsäädännön asettamien vaatimuksien mukaan.

3. Kieli-ilmapiiiri

Hallituksen kertomuksessa kuvaillaan, että yleinen yhteiskunnassa vallitseva ilmapiiiri ja suhtautuminen vähemmistöryhmiin heijastuvat myös kieli-ilmapiiiriin. Lisääntynyt vihapuhe julkisessa keskustelussa, erityisesti sosiaalisessa mediassa, kohdistuu usein nimenomaan vähemmistöryhmiin. Kieli-ilmapiiiri vaikuttaa mm. siihen, uskaltaako henkilö käyttää omaa kieltään asioidessaan viranomaisten kanssa.

Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan keskusteluilmapiiiri saamelaisuuden ympärillä on vihamielinen ja erityisesti saamelaiskäräjälain 3 §:n saamelaismääritelmää koskeva keskustelu on hyvin negatiivissävytteistä ja aggressiivistakin. Koko keskustelu saamelaismääritelmästä vie tilaa muulta keskustelulta ja vaikuttaa yleiseen ilmapiiiriin. Tämä vaikuttaa myös ihmisten asenteisiin kielikysymyksissä ja heidän uskallukseensa vaatia kielellisiä oikeuksiaan.

Suomen hallituksen ja eduskunnan tulee yhä aktiivisemmin kiinnittää huomiota lisääntyneeseen vihapuheeseen ja pyrkiä käynnistämään toimenpiteitä, joilla siihen puututaan. Saamelaiskäräjälain uudistamistyö pitää saattaa loppuun yhteisymmärryksessä Saamelaiskäräjien kanssa, jotta



LAUSUNTO

5.3.2018

Dnro: 146/D.a.2/2018

keskusteluilmapiiri saataisiin puhdistettua ja saamelaisten oikeudellista tilaa saataisiin laajamittaisesti kehitettyä.

4. Kielellisten oikeuksien toteutuminen sosiaali- ja terveydenhuollossa

Suomessa on meneillään julkisten sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistus, ns. sote-uudistus, jonka tarkoituksena on luoda uudenlainen palvelurakenne julkiselle sosiaali- ja terveydenhuollossa. Sote-uudistuksen tavoitteena on turvata yhdenvertaiset, asiakaslähtöiset ja laadukkaat sosiaali- ja terveyspalvelut koko maassa. Sote-uudistuksen uudessa palvelurakenteessa on tavoitteena turvata ihmisten kielelliset oikeudet. Asiakkaalla ja potilaalla on oikeus käyttää kansalliskieliä, eli suomen tai ruotsin kieltä, tulla kuulluksi ja saada asiakirjat hallintoasioissa suomeksi tai ruotsiksi. Kielellisistä oikeuksista säädetään nykyisessä kielilaissa, saamen kielilaissa ja viittomakielilaissa sekä valmisteilla olevassa sote-järjestämislaissa.

Valtion talousarviossa on vuodesta 2002 lähtien myönnetty erillinen valtionavustus (momentti 33.60.36) saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaamiseksi saamelaisten kotiseutualueella. Tämä järjestely on edistänyt saamelaisten kielellisten ja kulttuuristen perusoikeuksien toteutumista sosiaali- ja terveydenhuollossa. Erillismääräraha on tärkeä osa saamelaisten perustuslaillista itsehallintoa, jonka kautta saamelaiset voivat vaikuttaa rahoituksen puitteissa saamenkielisten ja kulttuurinmukaisten palvelujen toteuttamiseen ja näin ohjata kieltä ja kulttuurinsa ylläpitämistä ja kehittämistä asuinalueellaan. Määrärahalla tuotettujen palvelujen järjestämistavoissa ja palvelujen sisällöissä on pystytty erityisesti huomioimaan saamen kielen lisäksi asiakkaan kulttuuritausta.

Tulevaisuudessa sosiaali- ja terveyspalvelut ovat siirtymässä kunnilta maakuntaan, ja saamenkielisten palveluiden toteutuminen uudessa hallintomallissa huolestuttaa. Resurssit saamenkielisten palveluiden tuottamiseen eivät ole olleet riittävät nykyiselläänkään, ja tarvittaisiin erityisesti seuraavia palveluita lähipalveluina saamen kielillä: yleislääkäri-, mielenterveys- ja päihdepalvelut, kotipalvelu ikäihmisille virka-ajan ulkopuolella, perhepalvelut, muistisairaiden hoito, ikääntyneiden palveluasuminen ja laitoshoido, hammashuolto ja fysioterapiapalvelut.

Sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevissa säädöksissä ei ole suoraan säädetty saamenkielisten oikeudesta käyttää tai saada palvelua saameksi, vaan oikeudet on turvattu viittaussäännöksiin. Saamen kielilain perusteluissa on todettu, että saamelaisten oikeus käyttää saamen kieltä sosiaali- ja terveydenhuollossa on turvattu saamen kielilain 4 ja 12 §:n perusteella. Oikeuksien turvaaminen viittaussäännöksiin tai niiden johtaminen suoraan saamen kielilaista ilman viittaussäännöksiä on joissakin tapauksissa aiheuttanut epätietoisuutta saamelaisten kielellisten oikeuksien tasosta.

Saamen kielilain yhtenä tavoitteena oli pyrkiä vaikuttamaan siihen, että tulkkaus ja kääntäminen vähitellen jäisivät toissijaisiksi keinoiksi asiakkaan ja viranomaisen välisissä yhteyksissä. Pääsääntönä olisi asian käsittely saamen kielellä ilman tulkkausta, jos tähän vain olisi mahdollisuus. Tulkkaus olisi tarkoitettu suoran kanssakäymisen korvaavaksi menettelyksi, johon turvauduttaisiin silloin, kun viranomaisessa ei ole lainkaan saamen kielen taitoista henkilökuntaa tai kun



LAUSUNTO

5.3.2018

Dnro: 146/D.a.2/2018

viranomaisen palveluksessa oleva saamen kielen taitoinen henkilö ei asian käsittelijälle lainsäädännössä asetettujen kelpoisuusvaatimusten, esteellisyyden tai muun syyn vuoksi voisi käsitellä asiaa.

Saamen kielilakia koskevissa perusteluissa (HE 46/2003 vp.) kiinnitettiin huomiota saamen kielen käyttämiseen sosiaali- ja terveydenhuollossa. Lain valmistelun yhteydessä tuli esille lausunnonantajilta, kansalaisilta, saamelaisyhdistyksiltä ja asiantuntijoita, että tulkin välityksellä asioiminen ei ole luontevaa ja se saattaa asiakkaasta tuntua vaikealta muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon alaan kuuluvien asioiden hoitamisessa. Saamen kielilain 32 § sisältää säännökset saamen kielen asemasta eräillä hallinnonaloilla. Pykälän kolmannessa momentissa viitataan kahteen sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastilanteita säätelevään lakiin ja säädetään, että saamen kielilain 2.1 §:n soveltamisalaan kuuluvien viranomaisten on noudatettava saamen kielilain säännöksiä sovellettaessa lain 32 §:ssä mainittua kahta lakia.

Pykälän yksityiskohtaisissa perusteluissa on todettu, että tarve saada saamenkielistä palvelua sosiaali- ja terveydenhoidossa on suuri. Perustelujen mukaan mainitun pykälän (32 §) viittaussäännöstä on pidettävä tarpeellisena, sillä pidettyjen kuulemisten perusteella kielelliset oikeudet sosiaali- ja terveydenhoidossa ovat toteutuneet puutteellisesti. Myös Suomen ratifioiman vähemmistökieliperuskirjan täytäntöönpanoa valvova Euroopan neuvoston ministerikomitea on kiinnittänyt tähän epäkohtaan huomiota. Lainvalmistelussa päädyttiin siihen, että oikeudesta käyttää saamen kieltä sosiaali- ja terveydenhoidon asiakastilanteissa ei ole tarvetta ottaa saamen kielilakiin omaa säännöstä. Perusteluina oli, että oikeus käyttää saamen kieltä mainituissa tilanteissa on turvattu jo ehdotetun lain 4 ja 12 §:n perusteella.

Saamelaiskäräjien kokemuksen mukaan edellä oleva ratkaisu on johtanut sosiaali- ja terveystoimen sektorilla lain tulkintaan, joka ei toteuta saamelaisten kielellisiä perusoikeuksia. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (324/2014 vp) perustelujen mukaan kunnilla (saamelaisalueen) ei ole velvollisuutta järjestää saamenkielisiä sosiaali- ja terveystilanteita. Asiakkaalla ja potilaalla on kuitenkin oikeus saada tulkkausta kaikille kolmelle saamen kielelle saamelaisten koti-seutualueella ja niissä kuntayhtymissä, johon nämä kunnat kuuluvat.

Saamelaisella hoitoa/palvelua tarvitsevalle potilaalle on todellinen tarve saada konkreettista ja välitöntä apua suullisesti omalla kielellään. Omakielisen hoidon ja avun saaminen konkretisoituu ensihoidossa/ambulanssissa, ja erityisesti saamenkielisten ikäihmisten kohdalla, jotka osaavat vain tyydyttävästi tai heikosti suomen kieltä tai ovat sairauden vuoksi unohtaneet suomen kielen. Toinen erityisryhmä on lapset (alle kouluikäiset), joiden kotikieli on saame ja jotka eivät osaa suomen kieltä tai osaavat sitä vain heikosti. Näillä ryhmillä on erityisen suuri tarve saada sosiaali- ja terveystilanteita omalla äidinkielellään.

Saamelaisten ja saamenkielisten tarpeet on otettu huomioon lähinnä kirjallisina palveluina, siis saamenkielisinä julkaisuina, esitteinä jne. Oman kielen käyttämisessä suullisesti erityisesti hoitotilanteissa on vielä paljon parantamisen varaa. Iäkkäiden ihmisten palveluissa omakielisyyden



LAUSUNTO

5.3.2018

Dnro: 146/D.a.2/2018

tarve korostuu erityisesti, koska sekä tutkimuksissa että käytännössä on osoitettu, että ihmisen vanhetessa ensimmäiseksi opittu kieli voi jäädä usein viimeiseksi kieleksi, kun myöhemmin opitun kielen taito häviää. Saamenkielisiä palveluja vanhustenhuollossa on satunnaisesti ja se merkitsee sitä, että saamenkielinen vanhus voi puhua saamea vain silloin, kun työvuorossa on saamenkielinen työntekijä.

Yhtenä erityisryhmänä ovat saamelaiset muistisairaat, koska heidän kielensä on vain saamen kieli. Tällä hetkellä saamenkielisten muistisairaiden palvelut omalla kielellä toteutuvat heikosti.

Saamelaiskäräjät tuo perustuslakivaliokunnalle esille huolen siitä, että saamenkielisten palveluiden turvaamisesta on huolehdittava tarvittavissa määrin sote-uudistuksen osalta. Maakuntien tulee järjestää palvelut yhtä hyvin tai paremmin kun nykyisessä mallissa. Laadukkaiden saamenkielisten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen varmistamiseksi tulisi henkilöstön koulutukseen ja osaamisen vahvistamiseen kiinnittää huomiota. Maakuntien ja viranomaisten tulee tulkita hallituksen esitystä saamen kielilaiksi (HE 44/2017) siten, että saamenkielisille tarjotaan palveluita saamen kielellä muutoinkin kuin tulkauksen kautta. Viranomaisten tulee myös varmistaa asiakkaiden pääsy saamenkielisten palveluihin matalalla kynnyksellä, eikä vain lain vaatiman minimitasen mukaan.

5. Kielelliset oikeudet valtion omistamissa yhtiöissä

Keskeinen epäkohta saamelaisten kielellisten oikeuksien toteutumisessa on edelleen se, että viranomaiset, kuten poliisi, tulli, rajavartiolaitos tai tuomioistuinlaitos eivät yleisesti ottaen tarjoa oma-aloitteisesti palveluja asiakkailleen saamen kielellä, vaan asiakkaat joutuvat vaatimaan saamenkielistä palvelua. Tällöin asiointi saamen kielillä valtion viranomaisissa ei useinkaan ole luontevaa, minkä vuoksi saamelaiset tuntevat asioinnin omalla kielellään hankalaksi.

Saamebarometrissa valtiollisten palveluiden tarjontaa saamen kielellä selvitettiin yleisen tason kysymyksellä ”Toimivatko valtiolliset palvelut ja viranomaiset mielestäsi puhumallasi saamen kielellä?” (Saamebarometri 2016). Yhdenkään vastaajan mielestä valtiollisia palveluita ei kokonaisuudessaan ole järjestetty saamen kielellä hyvin. Saamebarometrissa ei kysytty erikseen valtionyhtiöiden saamenkielisistä palveluista, joten tulokset ovat enintäänkin suuntaa-antavia.

Hallituksen kertomuksen kielilainsäädännön soveltamisesta vuonna 2017 perusteella ongelman ratkaisemiseksi ei ole suoritettu merkittäviä toimenpiteitä eikä ohjattu lisäresursseja. Hallituksen kertomuksen perusteella tähän ongelmaan ei siis ole pystytty puuttumaan. Todennäköisesti tähän ongelmakokonaisuuteen valtion omistamien yhtiöiden osalta ei lähitulevaisuudessakaan saada aikaan nopeaa parannusta, koska eri saamen kieliä osaavaa henkilöstöä voi joissain tapauksissa olla vaikeaa saada palvelukseen.

Laissa Yleisradio Oy:stä (1380/1993) sisältää säännöksiä saamen kielestä. Saamelaiskäräjät antaa vuosittain lausuntonsa Ylen hallintoneuvostolle kertomuksesta saamenkielisistä palveluista. Saamelaiskäräjät nostaa lausunnossaan (28.1.2018) keskeiseksi huolenaiheeksi Yle Sápmín riittämättömät resurssit tuottaa tarpeeksi radiosisältöä eri saamen kielillä. Yleisradio ei myöskään ole



LAUSUNTO

5.3.2018

Dnro: 146/D.a.2/2018

löytänyt saamenkieliselle Ođđasat-uutislähetykselle kohtuullista lähetyssaikaa, vaan se lähetetään määrittelemättömään aikaan keskiyöllä. Huolestuttavaa on myös, ettei Yleisradio ole kehittänyt nuortenohjelmien tarjontaa ajan mukaiseksi ja lastenohjelmien tuotantokapasiteetti on pysynyt samana, vaikka Saamelaiskäräjät on useampana vuonna huomauttanut lastenohjelmien määrästä.

6. Digitalisaatio

Kertomuksen mukaan digitalisaatio vaikuttaa suomalaiseen yhteiskuntaan, sekä julkisiin että yksityisiin tahoihin. Digitalisuus lisääntyy ja se muuttaa työtapoja ja aikaisempia toimintatapoja. Digitalisaatiossa on syytä kiinnittää huomiota kielellisten oikeuksien toteutumiseen. Digitalisaatio luo sekä mahdollisuuksia että haasteita saamenkielisten palvelujen tuottamiseen ja käyttöön. Tämän hetkinen tilanne on, että viranomaiset ovat laatineet verrattain vähän digitaalisia palveluja saamen kielillä. Palveluille ei ole myös ollut niin suurta kysyntää, koska suuri osa saamenkielisestä väestöstä on luku- ja kirjoitustaidottomia. Tilanne on muuttumassa ja alle 40-vuotiaiden saamen kielen kirjoitus- ja lukutaidot ovat sellaiset, että he käyttäisivät digitaalisia palveluita, jos niitä tarjottaisiin.

Digitaalisia palveluita tuottaessa tulee kiinnittää erityisesti huomiota väestöryhmien yhdenmukaiseen kohteluun, erityisesti eri kieliryhmien huomioimiseen. Tähän mennessä viranomaiset ovat vähän käännättäneet digitaalisia palveluitaan saamen kielille.

Viranomaisten verkkotiedottaminen saamenkielillä on vähäistä ja siinä ei ole tapahtunut oleellisia muutoksia, vaikka digitalisaatio vaikuttaa jo laajasti kaikilla Suomen yhteiskunnan aloilla. Saamelaisalueen kuntien ja saamelaisalueella toimivien valtionviranomaisten viralliset kuulutukset julkaistaan kuitenkin saamen kielellä. Olisi tärkeää, että viranomaiset tiedottaisivat oikeudesta käyttää saamen kieltä ja kannustaisivat käyttämään saamea. Luonnollisesti myös saamelaisten itsensä tulisi aktiivisesti vaatia saamenkielistä palvelua ja käyttää saamea viranomaisissa.

Poliisin lomakkeita on niukasti käännetty saameksi. Valitettavasti lomakkeita ei poliisin nettisivuilta kuitenkaan löydy. Rajavartiolaitoksella sen sijaan on saamenkieliset sivut. Lapin käräjäoikeudella on toimintaohje saamen kielen käyttämisestä ja noudattamisesta. Jokaisen asianosaisen, todistajan tai kuultavan äidinkieli tarkistetaan väestötietojärjestelmästä. Saamelaiskunnissa lähetetään postin mukana Oikeus äidinkielen käyttöön -lomake suomeksi ja kolmella saamen kielellä, jossa todetaan, milloin asiakkaalla on oikeus käyttää omaa äidinkieltään. Asiakirjapohjat ja lomakkeet on käännetty kaikille kolmelle saamen kielelle. Varsinainen asiointi kuitenkin tuomioistuinelaitoksessa tapahtuu pääasiassa tulkkien välityksellä silloin, kun kyse on saamen kielellä asioinnista.

Kelan toiminta-alaan kuuluvat lomakkeet ovat pääasiassa pohjoissaameksi, lomakkeita ei ole saatavilla inarinsaameksi tai koltansaameksi. Kelan palvelut ovat siirtyneet enenevässä määrin verkkopalveluun, jotka eivät ole saameksi. Työ- ja elinkeinopalveluihin liittyvät lomakkeet ja nettisivut ovat vain suomeksi. Kelan ja työvoimahallinnon palvelut ovat hyvin keskeisiä viranomaisia, joiden palvelut tulee olla saatavilla myös eri saamen kielillä. Tämä tarkoittaa, kun kyseiset viranomaiset tiedottavat internet-sivuilla tai palveluja/etuuksia haetaan verkkopalvelun



LAUSUNTO

5.3.2018

Dnro: 146/D.a.2/2018

kautta, silloin palvelujen tulee olla myös saamen kielillä. Kyseisten viranomaisten puhelinpalvelut ovat valtakunnallisia palvelunumeroita, joissa saamenkielisen palvelun saaminen edellyttää sitä, että ensin asia selostetaan suomeksi ja pyydetään palvelua saameksi.

Saamen kielilain soveltamisalan viranomaisissa vain muutamissa on saamenkielinen työntekijä, joten pyydettyä palvelua toteutetaan asiakirjakäännöksin tai tulkkauksen avulla. Kun saamelainen käyttää asioidessaan saamen kieltä, se vaatii erityisjärjestelyjä viranomaisessa. Saamelaisen kohdalla palvelun saaminen viivästyy erityisjärjestelyjen vuoksi esimerkiksi tulkin hankkimisen vuoksi. Tämä ei osoita, että viranomaiset oma-aloitteisesti palvelevat ja toteuttavat saamen kielilain velvoitteita.

Saamelaisten oikeusturvaan liittyy se, että saamelaiset voivat asioida, tulla kuulluksi, ymmärretyksi ja esittää asiansa omalla kielellään, mikä vaatii sen, että mm. poliisissa ja käräjäoikeudessa tulee olla saamenkielistä henkilöstöä. Saamelaisten turvallisuuteen liittyy myös se, että tarvittaessa apua voidaan pyytää omalla kielellä, esimerkiksi hätäkeskukseen otettaessa yhteyttä voidaan esittää avunpyyntö myös saameksi, eikä avun saaminen viivästy tai vaarannu sen vuoksi, ettei henkilö osaa suomea, ruotsia tai englantia.

Kuten raportissa mainitaan, kielilain 24 §:n ja saamen kielilain 17 §:n tulkinta on ongelmallinen johtuen pykälien sisältämästä suhteellisuusarvioinnista. Tulkintaa hankaloittaa se, että ei ole olemassa sellaista tahoa, jonka toimivaltaan kuuluisi ratkaista tulkintaa koskevia erimielisyyksiä.

Viranomaisten palveluksessa on vähän saamenkielistä henkilöstöä, eikä myöskään tulkkauksen järjestäminen läheskään aina onnistu siitä syystä, ettei tulkkia ole saatavilla. Viranomaisten tulisi etukäteen varautua tulkkaustilanteisiin, jolloin kysymyksessä voisi olla etätulkkauksia.

Tulkkaukspalveluita kehitettäessä etätulkkauksessa pystyttäisiin hyödyntämään digitalisaatiota. Saamelaiskäräjät on asettanut vaalikauden (2016-2019) tavoitteeksi saamen kielen tulkkikeskuksen perustamisen. Keskukseen perustaminen ei ole kuitenkaan toteutunut resurssipulan takia. Olisi ensisijaisen tärkeää, että saamen kielen tulkit järjestäytyisivät, heitä koulutettaisiin laadun varmistamiseksi ja saatavuutta parannettaisiin. Saamelaiskäräjien tulkkikeskuksen olisi varmistettava tarvittavat resurssit. On nähtävä, että digitalisaation myötä monien saamenkielisten palveluiden saavutettavuus parantuisi ja kielen käytölle luotaisiin uusia tiloja.

Digitalisaation haasteeksi taas lukeutuu tietotekniset käytännön ratkaisut. Monesti palveluiden koodaamisvaiheessa ei oteta huomioon saamen kielten erityiskirjaimistoja ja niiden toimivuutta palveluissa. Ongelmatilanteissa tukipalveluissa tulisi olla myös saamenkielinen asiakaspalvelu, jotta palvelu toteutuisi täysin. Digitaalisten palveluiden suunnittelussa tulisi saamelaisten oikeudet ja yhdenvertaisuus ottaa huomioon tarpeeksi aikaisessa vaiheessa, jotta niihin olisi todellinen mahdollisuus vaikuttaa. Viranomaisten tulisi kiinnittää myös huomiota palveluista tiedottamiseen, jotta saamenkielinen palveluiden käyttäjä saisi tietoonsa, mitkä palvelut tarjotaan saamen kielellä ja mistä ne löytyä.



LAUSUNTO

5.3.2018

Dnro: 146/D.a.2/2018

7. Saamen kielten rajat ylittävä yhteistyö

Saamen kielen tilannetta uhkaa pohjoismaisen saamen kielten ammatti- ja resurssikeskus Sámi Giellagáldun toiminnan päättymisen. Vaikka kieliyhteistyötä ei voida lukea saamen kielilain velvoitteeksi, voidaan katsoa, että saamelaisten perustuslaillinen oikeus edistää kieltään ja kulttuuriaan on turvattava. Myös YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista toteaa 5 artiklassa, että alkuperäiskansoilla on oikeus ylläpitää ja vahvistaa erillisiä poliittisia, oikeudellisia, taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä instituutioitaan. Saamen kielten puhuma-alueet eivät noudata valtioiden rajoja. Suomen lisäksi pohjoissaamea puhutaan Ruotsissa ja Norjassa sekä koltansaamea myös Venäjällä ja Norjassa.

Kieliyhteistyölle on selkeä tarve valtakielten vaikutuksen minimoimiseksi, kielialueiden sirpaloitumisen estämiseksi ja saamen kielten pysymiseksi yhtenäisinä eri maissa. Kieliyhteistyön tarpeisiin perustettu Sámi Giellagáldu (Saamen Kielikaltio), yhteispohjoismainen saamen kielten ammatti- ja resurssikeskus, aloitti toimintansa 1.1.2013 ja katkesi rahoituksen puuttuessa kesällä 2014. Keskus jatkaa nyt toimintaansa 1.8.2015 alkaneen Suomen, Ruotsin ja Norjan Saamelaiskäräjien yhteisen Interreg-projektirahoituksen turvin 31.5.2018 saakka.

Keskuksen tehtäviin kuuluvat kielenhuolto, kielen kehittäminen, terminologiatyö, normitus, nimistöpalvelu, paikannimistötyö ja neuvonta saamen kieliä koskevissa kysymyksissä. Keskuksen toiminnassa on mukana viisi saamen kieltä: etelä-, luulajan-, pohjois-, inarin- ja koltansaame. Työntekijät ovat kieliammattilaisia ja työskentelevät kokopäiväisesti. Keskuksella on ylin vastuu saamen kieliyhteistyöstä, kieliammatillisesta työstä ja kielenkäyttäjille suunnatuista kielipalveluista. Keskuksen toimintaa johtaa Suomen Saamelaiskäräjät ja se toimii verkostona valtioiden rajojen yli.

Keskuksen toiminta on osoittautunut erittäin tarpeelliseksi, kieliyhteisöä hyödyttäväksi ja saamen kielten käyttöä vahvistavaksi. Toiminta on kuitenkin edelleen hankepohjalla, eikä Sámi Giellagáldun toiminnalle ole saatu pysyvää rahoitusta. Sen merkitys saamen kieliyhteisöille ja saamen kielten tulevaisuudelle on korvaamaton. Sámi Giellagáldun toiminta tulisi nopeasti vakinaistaa. Kaikki saamen kielet ovat uhanalaisia ja tarvitsevat suunnitelmallista kielenhuoltoa, terminologiatyötä ja kielen käyttäjille suunnattuja neuvontapalveluita. Tästä tehtävästä suomen ja ruotsin kielissä vastaa Kotimaisten kielten keskus. Saamen kielet tarvitsevat oman vastaavan instituutionsa.

Inarissa 8.3.2018

Tiina Sanila-Aikio

Puheenjohtaja

Anne Kirste Aikio

Kielliturvasihtööri



LAUSUNTO

5.3.2018

Dnro: 146/D.a.2/2018

(Puheenjohtaja hyväksyi lausunnon 8.3.2018)